

ULLENSAKER KOMMUNE
Postboks 470
2051 JESSHEIM

Deres ref.:	Vår ref.:	Dato:
	Sak/dok.: 07/00971-120	04.01.2023
	Ark.: 326.12	

Vedtak i navnesak 2022/220 – Ramby i Ullensaker kommune

Statens kartverk har i dag gjort vedtak om å fastsette skrivemåten *Ramby* for navnet på en navnegard i Ullensaker kommune.

Ramby er fellesnavn for gard 39 og gard 40 i Ullensaker kommune. Saken gjelder også navnet på de to individuelle gardene, ti bruksnavn, tre naturnavn og fire adressenavn. Alle navnene framgår av den vedlagte navnelista. Kartverket er vedtaksorgan for gards- og bruksnavna og for naturnavna, mens kommunen vedtar skrivemåten for adressenavnene.

Vedtaket er gjort med hjemmel i § 7 tredje ledd i lov om stadnamn.

Der det er både et hovednavn og et undernavn, er det hovednavnet som vil presenteres i kartet, og for bruksnavn er det også hovednavnet som vil vises i matrikkelen.

Bakgrunn

Navnesaken ble tatt opp av Ullensaker kommune på bakgrunn av en henvendelse fra eieren av bruk 39/1, Anna Randby, som ønsket skrivemåten *Randby*. Begge skrivemåtene, *Ramby* og *Randby*, er brukt som ledd i adressenavn i kommunen, mens de andre gards- og bruksnavna og naturnavna har hatt *Ramby(-)* som godkjent skrivemåte i offentlig bruk. Navnesaken ble reist for å fastsette rett skrivemåte for offentlig bruk.

Rettslig grunnlag

Når skrivemåten av et stedsnavn skal fastsettes for offentlig bruk, er hovedregelen at det skal tas utgangspunkt i den nedarvede lokale uttalen av navnet. Skrivemåten skal følge gjeldende rettskrivingsprinsipper for norsk, jf. § 4 første ledd i loven. Skrivemåten skal være praktisk og ikke skygge for meningsinnholdet i navnet, jf. § 1 første ledd.

I *utfyllende regler om skrivemåten av norske stadnamn* er det mer detaljerte bestemmelser om hvordan stedsnavn skal normeres.

I tillegg må det tas hensyn til normeringspraksisen i området og skrifttradisjonen for navnet saken gjelder, og hva som er registrert i Sentralt stedsnavnregister (SSR) fra før. Lokale ønsker fra dem som har uttalerett, skal også spille inn. Det skal legges særlig vekt på ønsket til eieren når saken gjelder bruksnavn, og skrivemåten som eieren ønsker, ligger innenfor regelverket.

Skrivemåten av slektsnavn skal ikke påvirke skrivemåten av stedsnavn. Vedtak som gjelder skrivemåten av stedsnavn, får heller ikke følge for skrivemåten av slektsnavn.

Uttale og skrifttradisjon

Uttale:

I henhold til bokverket Norske Gaardnavne uttales navnet *ra`mmy*. Norske Gaardnavne har følgende merknad til navnet: «Rafnabýr (Hrafna-), Ravnegaarden. I nuv. Form er nb ved Assimilation blevet til mb (...)».

I Ullensaker bygdebok bind II (Nesten, 1949) opplyses det om at navnet uttales *Ra'mmy*.

Herredsregisteret har registrert uttalemåtene *ram`by* og *ram`bybrøtan*.

Bustadnavnarkivet har registrert uttalemåtene *rammy* (for gard 39 og gard 40), *nēr`rammy* (for bruk 39/1 og 39/4), *ra`mmybråtan* (for bruk 39/2) og *ø`værramby* (for bruk 40/1).

Skrifttradisjon:

Norske Gaardnavne har oppslagsformen *Ramby nedre og øvre*, og det vises til de eldre skrivemåtene *Ramfnaby*, *i Rampnaby*, *i Roonnaby* (ca. 1400), *i Ramnaby* (1407), *Randeby* (1520), *Ranneby* (1557), *Rafnneby* (ca. 1574), *Randby* (1578) og *Randbye* (1594, 1666, 1723).

Ranby (Rænnaby) nedre (gard 39) og *Ranby øvre* (gard 40) i 1838-matrikkelen, *Ramby nedre* (gard 39) og *Ramby øvre* (gard 40) i 1886-matrikkelen, i 1903-matrikkelen, i matrikelutkastet fra 1950 og i dagens matrikkel. I 1903-matrikkelen er det gjort en påtegning om at navnet også ble skrevet «Randby».

På kart finner vi skrivemåten *Randby* i amtskart fra 1827, 1879, 1901 og 1919 og på ekserserplasskart fra 1860.

Skrivemåten *Ramby* finner vi på rektangelkart fra 1882, 1912, 1928 og 1949, på Norge 1:50 000 fra 1952, 1963, 1978, 1993, 2000 og 2007, på kart over Gardermoen fra 1900, og på ekserserplasskart fra 1925.

Øvrige kilder for uttale og skrifttradisjon er inntatt i den vedlagte navnelista.

Hørings svar

Kartverket sendte saken til uttalelse og kunngjøring i Ullensaker kommune i brev datert 08.06.2022, i tråd med § 8 i loven. Kartverket har mottatt seks hørings svar. I brev datert 23.09.2022 har kommunen sendt de lokale hørings svarene, inkludert sin egen uttalelse, til Språkrådet.

Tre av høringsuttalelsene er fra eiere av bruk tilhørende under navnegarden. Alle ønsker skrivemåten *Randby*.

Eier av bruk 39/1, Anna Randby, skriver at familien tok dette navnet etter garden i 1854, og at denne skrivemåten er brukt i alt skriftlig materiale på gården. Hun har lagt ved flere skriv fra kommunen, og en kjøpekontrakt, der bruk 39/1 skrives «Randby», samt utsnitt fra to utgaver av bokverket *Norske Gardsbruk*

(Berg, Borgedal, 1941, og Storhaug, 1967), der fire gardsbruk under navnegarden skrives «Randby». Randby skriver at de som bor på gardene «har «arvet» en lokal uttale med «-dby» uttale», men at det kan være variasjon i uttalen av navnet.

Eier av bruk 39/4 m.fl., Marthe Bogstad, skriver at skrivemåten *Randby* er brukt i alle gamle bøker og kart, og viser til Anna Randby sin dokumentasjon av denne skrivemåten. Hun skriver at «Randby» er brukt på garden i flere generasjoner.

Eier av bruk 40/1, Johan Jørstad, skriver at ingen sier noe annet enn *Randby* i dagligtale. Han mener dette er en modernisering av navnet.

Ullensaker historielag ønsker skrivemåten *Ramby* for navn knyttet til gården. De viser til at denne skrivemåten brukes i matrikkelen, og til at uttalen er *Ramm`by* i henhold til "Ullensaker bygdebok" bind II. De mener skrivemåten *Randby* ligger nær dansk skriftform.

Foreningen Børge-Borgere skriver at de synes dette er en vanskelig sak, men anbefaler at skrivemåten fastsettes til *Randby* fordi dette etternavnet kommer fra gardsnavnet, selv om de mener at skrivemåten *Ramby* kanskje historisk er mest korrekt.

Ullensaker kommune viser til at begge skrivemåter finnes i skriftlige kilder og i historiske kart, noe de mener gjør dette til en komplisert sak. Videre skriver kommunen at de har fått muntlige tilbakemeldinger fra ulike hold om at begge uttalemåter, *Ramby* og *Randby*, er i bruk i dag. Kommunen ønsker derfor at de to skrivemåtene likestilles, i henhold til lov om stadnamn § 4 fjerde ledd, som sier at to skrivemåter av samme navn på samme navneobjekt kan fastsettes som likestilte, dersom to skrivemåter av navnet er godt innarbeidet, og/eller det er sterk lokal interesse for to skrivemåter. Slik kan, skriver kommunen, skrivemåten bestå for tre av de fire adressenavnene omfattet av saken, mens skrivemåten av det fjerde adressenavnet eventuelt kan tas opp i egen navnesak i ettertid.

Språkrådets tilråding

Språkrådet tilrår skrivemåten *Ramby* i brev datert 03.10.2022.

Språkrådet viser til hovedregelen i lov om stadnavn, § 4 første ledd, som sier at skrivemåten av stedsnavn skal ta utgangspunkt i nedarvet lokal uttale. De skriver at det ikke er noen tvil om at nedarvet lokal uttale er */rammby/*, da uttaleopplysninger fra både Norske Gaardnavne, Herredsregisteret, Bustadnavnarkivet og bygdeboka fra 1949 viser dette, og Ullensaker kommune bekrefter at denne uttalen er i bruk i dag. Språkrådet mener at korrekt skrivemåte etter hovedregelen derfor må bli *Ramby*.

Språkrådet drøfter deretter om skrivemåten *Randby* kan godkjennes etter lovens unntaksregel, § 4 andre ledd, som lyder: «Har skrivemåten vore lenge i bruk, og er vel kjend og innarbeidd, kan ein fråvike gjeldande rettskriving og rettskrivingsprinsipp.». De diskuterer de fire relevante kriteriene som er fastsatt i forskrift om stadnamn § 1 fjerde ledd at skal tas med i vurderingen av denne unntaksregelen:

- a) *om skrivemåten kan medverke til at meningsinnhaldet i namnet ikkje kjem tydeleg fram*
Språkrådet viser til at forleddet er tolket som fuglenavnet *ravn*, mens skrivemåten *rand-* kan føre til at betydningen av navnet forstås som kant/stripe/fordypning. Skrivemåten *rand-* kan derfor medvirke til at meningsinnholdet i navnet ikke kommer tydelig fram.
- b) *om skrivemåten kan endre den nedervde lokale uttalen av namnet*

Språkrådet henviser til høringsuttalelsene som sier at det har utviklet seg en skriftpåvirket uttale /randby/, altså med uttalt nd-lyd, og skriver at skrivemåten *Randby* vil kunne medføre at den lokale nedarvede uttalen endres og svekkes ytterligere.

- c) *kor lang og dominerande tradisjon skrivemåten har på namneobjektet*
Språkrådet viser til de skriftlige kildene og fastslår at hverken *Ramby* eller *Randby* kan sies å være dominerende i skrifttradisjonen.
- d) *kor stor semje det er om skrivemåten lokalt*
Språkrådet viser til høringsuttalelsene og fastslår at det ikke er enighet lokalt om skrivemåten *Randby*.

Til slutt tar Språkrådet for seg ønsket fra Ullensaker kommune om å fastsette *Ramby* og *Randby* som sidestilte skrivemåter i henhold til loven § 4 fjerde ledd. Språkrådet konkluderer med at skrivemåten *Randby* heller ikke kan tilrådes som sidestilt med *Ramby*, fordi *Randby* ikke er innenfor regelverket, i henhold til deres primære drøfting av denne skrivemåten.

Se den vedlagte tilrådingen fra Språkrådet og den vedlagte navnelista for de individuelle tilrådingene for alle navnene.

Kartverkets vurdering

Alle de fastsatte skrivemåtene framkommer av den vedlagte navnelista.

Ramby

Formålet med lov om stadnamn er definert i § 1 i loven: «[Å] ta vare på stadnamn som språklege kulturminne, gi dei ei skriftform som er praktisk, og som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet i namnet, og medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna».

I bokverket *Norske Gaardnavne* oppgir O. Rygh at betydningen av gardsnavnet er «Ravnegaarden». Skrivemåten, og uttalen, *Randby* kan lede tankene hen mot ordet *rand*, med betydningene kant, stripe eller fordypning. Det hevdes i noen av høringsuttalelsene at enkelte nå uttaler navnet likt som denne skrivemåten, med uttalt *nd*-lyd. Det er i tilfelle sannsynlig at en slik skriftpåvirket uttale ville bli mer utbredt hvis *Randby* ble fastsatt som offisiell skrivemåte. Skrivemåten *Ramby* gjenspeiler stedsnavnets opprinnelige betydning klarere.

Skrivemåten *Ramby* er derfor bedre egnet til å bevare stedets navn som kulturminne, og til å ivareta meningsinnholdet i navnet.

Hovedregelen i lov om stadnamn er at skrivemåten av et stedsnavn skal ta utgangspunkt i den nedarvede lokale uttalen, jf. loven § 4 første ledd. Definisjonen på en nedarvet lokal uttale er i henholdt til loven § 2 e en «uttale som er overlevert frå tidlegare generasjonar, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk». Kildene er klare på at den nedarvede lokale uttalen er /rammby/. Dette framkommer både i *Norske gaardnavne*, Herredsregisteret, Bustadnamnregisteret og i *Ullensaker bygdebok* bind II (Nesten, 1949). Ullensaker kommune skriver at de har mottatt muntlige tilbakemeldinger fra ulike hold om at begge uttalemåter er i bruk i dag. Hovedregelen i loven tilsier derfor skrivemåten *Ramby*.

Unntaksbestemmelsen i § 4 annet ledd i loven åpner for bruk av kjente og innarbeidede skrivemåter som har vært lenge i bruk, selv om disse avviker fra gjeldende rettskriving og rettskrivingsprinsipper. I forskrift om

stadnamn § 1 fjerde ledd presiseres det hvilke kriterier som skal tas med i vurderingen av denne unntaksregelen:

- a. om skrivemåten kan medverke til at meningsinnhaldet i namnet ikkje kjem tydeleg fram
 - b. om skrivemåten kan endre den nedervde lokale uttalen av namnet
 - c. kor lang og dominerande tradisjon skrivemåten har på namneobjektet
 - d. kor stor semje det er om skrivemåten lokalt
- (...)

Videre står det i forskriften § 1 femte ledd at «[s]krivemåtar som kan medverke til at meningsinnhaldet ikkje kjem tydeleg fram, eller til at den nedervde lokale uttalen blir endra, kan berre godtakast dersom dei har ein lang og dominerande tradisjon, og det er stor semje om dei lokalt».

Både kommunen og Språkrådet viser til at begge skrivemåtene brukes i bøker som omtaler stedene. Eier av bruk 39/1, Anna Randby, skriver at skrivemåten *Randby* brukes i to bygdebøker. Dette gjelder for øvrig to utgaver av bokverket *Norske Gardsbruk* (Berg, Borgedal, 1941, og Storhaug, 1967), som ikke er å regne som bygdebøker. I *Ullensaker bygdebok* brukes skrivemåten *Ramby*, og i bind II opplyseses det om at uttalen er *Ra'mmby*. Begge skrivemåter har tradisjon i kart. Skrivemåten *Randby* har sterk tradisjon i eldre kart, mens vi finner skrivemåten *Ramby* på nyere kart. I matrikkelen fra 1838 finner vi skrivemåten *Ranby*, mens i alle nyere matrikler, samt i gammel grunnbok, finner vi skrivemåten *Ramby*. Vi ser også at begge skrivemåter er brukt i skjøter.

Randby kan ikke sies å ha en dominerende skrifttradisjon. Det er heller ikke enighet om denne skrivemåten lokalt. Som vi skriver ovenfor kan skrivemåten *Randby* også skygge for navnets meningsinnhold, og endre den nedarvede lokale uttalen av navnet. Vi mener derfor at skrivemåten *Randby*, i henhold til loven § 4 første ledd og forskriften § 1 fjerde ledd bokstav a, b, c og d, og femte ledd, ikke kan fastsettes som skrivemåte for offentlig bruk, hverken som enerådende skrivemåte, eller sidestilt med skrivemåten *Ramby*. Kartverket vedtar på denne bakgrunnen å fastsette skrivemåten *Ramby* for offentlig bruk.

Kunngjøring

Kommunen skal sørge for at vedtaket gjøres kjent for de partene i kommunen som har klagerett etter § 12 første ledd i loven, og som ikke er adressater i dette brevet, jf. § 9 i forskrift om stadnamn. Kommunen oppfordres også til å informere innbyggerne i kommunen, f.eks. med notis i ei lokalavis og på nettsidene sine.

Når vedtaket gjelder skrivemåten av bruksnavn, skal kommunen sende melding om vedtaket direkte til eierne av bruket.

Bruksnavn

Vedtaket om skrivemåten av gardsnavn skal som hovedregel være retningsgivende for skrivemåten av bruksnavn som er identisk med gardsnavnet, eller der gardsnavnet inngår som en del av bruksnavnet. Men etter § 5 tredje ledd i lov om stadnamn har eieren rett til å fastsette en annen skrivemåte av navn på eget bruk enn den som følger av § 4 første ledd i loven. Forutsetningen er at han/hun kan dokumentere at skrivemåten har vært i offentlig bruk som bruksnavn (på offentlig kart, på skilt, i matrikkelen, skjøte e.l.). I så fall må eieren sende krav om det til Kartverket og legge ved slik dokumentasjon. Klageretten for navnet i andre funksjoner, f.eks. gardsnavnet, faller da bort. Kartverket er formelt vedtaksorgan også for skrivemåten av bruksnavn fastsatt av eieren.

Bruk av vedtatte skrivemåter

Vi vil minne om reglene i stedsnavnloven om plikt til å bruke vedtatte skrivemåter, jf. § 11, spesielt første setning, som har denne ordlyden: «Når skrivemåten av eit stadnamn er fastsett etter denne lova og ført inn i stadnamnregisteret, skal han brukast av eige tiltak av dei som er nemnde i § 1 tredje ledd.» Det vil si organer for stat, fylkeskommune og kommune samt selskaper som det offentlige eier fullt ut.

Vi presiserer at lov om stadnamn regulerer *offentlig* bruk av stedsnavn. Privatpersoner og bedrifter som ikke er heleide av det offentlige, er derfor ikke pålagt å følge vedtatte skrivemåter.

Når det samme navnet er brukt om ulike navneobjekter på samme sted, skal skrivemåten i primærfunksjonen som hovedregel være retningsgivende for skrivemåten i de andre funksjonene. Dersom dette vedtaket blir stående uten at det blir påklagd, legger vi derfor til grunn at kommunen vedtar samme skrivemåten i ev. adressenavn og adressetilleggsnavn der navnet blir brukt.

Når det er gjort vedtak om adressenavn, adressetilleggsnavn og kretsnavn (grunn-, valg-, skolekrets og kirkesokn), skal den vedtatte skrivemåten legges inn i matrikkelen, og adressenavn i SSR vil bli oppdatert fra matrikkelen. Vedtak om adressenavn skal fortsatt sendes til bl.a. Kartverket, jf. § 9 fjerde ledd i forskrift om stadnamn.

Kartverket fører den vedtatte skrivemåten av bruksnavn i SSR, og skrivemåten hentes inn i matrikkelen derifra.

Klage

Vedtaket om skrivemåten kan etter § 12 i lov om stadnamn påklages av dem som etter § 6 bokstav a til c har rett til å ta opp saker om skrivemåten av stedsnavn. Klagefristen er tre uker fra meldinga om vedtaket er kommet fram til mottaker, jf. § 9 i forskrift om stadnamn. Dersom meldinga skjer med offentlig kunngjøring, starter klagefristen fra den dagen vedtaket blir kunngjort første gang. De som har klagerett, har rett til å se saksdokumentene, som er arkivert hos vedtaksorganet. Det er anledning til å søke om utsatt iverksetting av vedtaket til klagefristen er ute eller klagen er avgjort.

En eventuell klage skal sendes til Kartverket med kopi til kommunen. Klagen skal grunngis, og grunngivinga må behandle alle navn eller navneledd klagen gjelder.

Når man tar opp en klagesak, gjelder de samme saksbehandlingsreglene som for navnesaker ellers. Dersom vedtaket blir opprettholdt, sender Kartverket saken videre til klagenemnda for stedsnavnsaker, som er oppnevnt av Kulturdepartementet.

Med vennlig hilsen

Tor Ivar S. Majercsik
fylkeskartsjef

Christian Mathiesen
saksbehandler stedsnavn

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Lenker: [Lov om stadnamn](#)
[Forskrift om stadnamn](#)
[Utfyllande reglar om skrivemåten av norske stadnamn](#)

Mottakerliste: Ullensaker kommune
Språkrådet